

12295 - سوئال : « لائىلاھە ئىللەللاھ » نىڭ شەرىتلىرى

سوئال

لائىلاھە ئىللەللاھ (بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق) كەلىمىسىنىڭ بىلىش ، جەزىم قىلىش قاتارلىق شەرىتلىرىنى شەرھىيلەپ بەرسەڭلار .

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

پېشىۋا ھافىز ھەكەمىي **سۇللەمۇل ۋۇسۇل** دىگەن بىيئىدە لائىلاھە ئىللەللاھنىڭ شەرىتلىرىنى مۇنداق بايان قىلغان :
بىلىش ، جەزىم قىلىش ۋە قوبۇل قىلىش * * * * * ھەمدە بويسۇنۇش ، شۇڭا قۇلاق سال گىپىمگە .
راستچىلىق ، ساپىدلىق ۋە سۆيۈش * * * * * نىسىپ قىلىش ئاللاھ سىنى ئۆزى ياخشى كۆرگەنگە .
بىرىنچى شەرىت : بىلىش . ئۇنىڭ مەنىسى : شاھادەت كەلىمىسىدىكى ئىنكار قىلغاننى ئىنكار قىلىش ، مۇقەررەلەشتۈرگەننى مۇقەررەلەشتۈرۈش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا بىلمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **بىلگىنىكى ، ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقىي) ئىلاھ يوق** . [مۇھەممەد : 19] **پەقەت ھەقىقەتكە (يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوقلۇقىغا) گۇۋاھلىق بەرگەن ، ھەمدە ئۇنى بىلگەنلەر (يەنى ، تىلى بىلەن سۆزلىگەن نىمىنىڭ مەنىسىنى دىلى بىلەن بىلگەنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا .**

سەھىيەتە ئۇسماندىن (ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **كىمكى بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى بىلگەن ھالدا ئۆلسە جەننەتكە كىرىدۇ .**
ئىككىنچى شەرىت : جەزىم قىلىش . يەنى ، بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچى ئۇنىڭ مەنىسىنى قەتئىي جەزىملەشتۈرگەن بولۇش .
چۈنكى ، ئىمان (ئىشىنىش) گۇمانى بىلىش بىلەن ئەمەس ، بەلكى جەزىمەن بىلىش بىلەن يىتەرلىك بولىدۇ ، شۇڭا ئۇنىڭغا شەك ئارلىشىپ قالسا قانداق بولىدۇ . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **ھەقىقەتەن ، مۇئىمىنلەر بولسا ئاللاھ ھەققىدە ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشەنگەن ، ئاندىن ئۇنىڭدىن شەكلىنمىگەن ، مال-مۈلكى ۋە جىنى بىلەن ئاللاھ يولىدا كۈرەش قىلغانلار بولۇپ ، ئەنە شۇلار راستچىل كىشىلەر .** بۇنىڭدا يەنى ، ئۇلارنىڭ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ راستلىقىغا شەكلىنمەسلىكىنى شەرت قىلدى . شەكلىنمىگۈچى بولسا مۇناپىقلارنىڭ بىرى . سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : **ئاللاھتىن باشقا (ھەقىقىي) ئىلاھ يوق ، مەنى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى دەپ گۇۋاھلىق بەر . بىر بەندە بۇ ئىككى سۆزگە شەكلىنمەستىن ئاللاھقا ئۇچراشسا ، پەقەت جەننەتكە كىرىدۇ .** يەنە بۇ ھەقتە ، ئەبۇ ھۇرەيرىنىڭ بىر ئۇزۇن ھەدىسىدە ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)

ئۇنى كەشى بىلەن ئەۋەتىپ مۇنداق دىگەن : **بۇ تامنىڭ كەينىدىن ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دەپ قەلبىدە جەزىم قىلغان ھالدا كۇۋاھلىق بېرىدىغان كىشىنى ئۇچراتساڭ ، ئۇنىڭغا جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بەرگىن .** بۇ كەلىمىنى سۆزلىگۈچىنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە قەلبى ئۇنىڭغا جەزىم قىلغان ، شەك قىلمىغان بولۇشىنى شەرىت قىلدى . ئەگەر شەرىت تىپىلمىسا ، نىشان تىپىلمايدۇ . ئۈچۈنچى شەرىت : بۇ كەلىمىنىڭ مەقسىتىنى قەلبى ۋە تىلى بىلەن قوبۇل قىلىش . ئاللاھ بىزگە بۇ سۆزنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ قۇتقۇزۇلغانلىقىنى ، ئۇنى رەت قىلغانلارنىڭ جازالانغانلىقىدىن ئىبارەت بۇرۇنقى ۋەقەلىكلەرنى سۆزلەپ بەردى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « (اللە صترعشتلعرعضة ظئتتعدذ) زلذلم قعلغذحللارنغ، ظذلارنغث (مذشرعكلعكتعكع، كذفرعدعكع) قاياشلعرنغ ۋە ظذلارنغث اللئع قوئذص حوقذنغان بذتلعرنغ (مەھشەرضاهقا) توصلاتلار، ظاندغن ظذلارنغ دوزاخنغث يولعغا باشلاتلار[22-23] . ظذلارنغ توختعتص تذرذتلار، حنكع ظذلار (جعمع سألزعرع ۋە ظعشلعرعدغن) سذظال-سوراق قعلنعدذ[24] . (ظاندغن) ظذلارغا: **ئئمعشقا (دنىادعكع ھالعتئلارغا ظوخشاش) بعر-بعرئلارغا ياردەم قعلمايسعلقر؟** (دئئعلعدذ)[25] . بەلكع ظذلار بوضن بويسذنغذحللارذذر[26] . ظذلار بعر- بعرعضة قاراص مذنازعرلعرلعدذ[27] .

ظلةضةشكحللقر ظلةضةشتررضحللقرضة: **سعلقر (سأزئتلارنغث راستلئعقعا) قةسەم ظعحص بعرنغ ظعماندغن توسذئتذتلار دەئذذ[28] . (ظلةضةشتررضحللقر ظلةضةشكحللقرضة) ظئتتعدذ: سعلقر (ظأز ظلئعئعارئلار بعلئن) مأمغن بولمعدئلار[29] . بعرنغث سعلقرنغ (بعرضة ظلةضعشعشكة) زورلائدعغان كحعمعز يوق ظعدع، بەلكع سعلقر (بعرضة ظوخشاش) ظازغان قةۇم ظعدئلار[30] . صترؤردعضارعمعزنعث بعرنغ (جازالاش) سألزعر بعرضة تئضعشلعك بولع. بعر ھەققەتەن (شذ سألز بوىعحە ظازابنغ) حوقذم تئئعغذحجمعز[31] . سعلقرنغ بعر ظازذرذذق، حنكع بعر ھەققەتەن ظازغان **ظعدذق[32] . ظذلار (يئع ظلةضةشتررضحللقر بعلئن ظلةضةشكحللقر) بذ كئندە (يئع قعايمەت كئندە) ظازابتا ظورتاقتذر[33] . بعر ھەققەتەن ضذناھكارلارغا مذشذنداق قعلعمعز، (يئع ظلةضةشتررضحللقر بعلئن ظلةضةشكحللقرنغث ھەممعسعضة ظازاب قعلعمعز)[34] . ظذلار ھەققەتەن مذشذنداق ظعدعكع، ظذلارغا: بعر اللئدغن باشقا ھئح ظعلالە يوق (دئلار) دئئعلسە، (كەلئمە تئؤھعدئغن) تئكەببذرلذق قعلعص باش تارتاتئع[35] . ظذلار: **ظعلالھلرعمعزنع ھەققەتەن بعر مەجذنذ شاطعر ظلحن (يئع ظلذنعث سألزعر ظلحن) تاشلئؤئتەمدذق؟** دەئتئع .» ئاللاھ ئۇلارنىڭ بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن سۆزنى دىيشتن باش تارتقانلىقى ، ۋە ئۇنى ئىلىپ كەلگۈچىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى جازالاش سەۋەبى قىلدى . چۈنكى ئۇلار بۇ سۆزدە ئىنكار قىلىنغاننى ئىنكار قىلمىدى ، مۇقەررەرلەشتۈرگەننى مۇقەررەرلەشتۈرمىدى . بەلكى ئىنكار قىلىش ۋە تەكەببۇرلۇق بىلەن : « ئۇ نۇرغۇن ئىلاھلارنى بىر ئىلاھ قىلماقچىمۇ ؟ بۇ ھەقىقەتەن غەلبتە ئىش . ئۇلارنىڭ كاتتىلىرى قوزغىلىپ چىقىپ ئېيىتتى : **مىڭگىلار ، مەبۇدلېرىڭلارغا ئىبادەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇڭلار . بۇ ھەقىقەتەن بىزدىن ئىرادە قىلىنىدىغان ئىش . بىز بۇنى باشقا بىر دىندا ئاڭلىمىدۇق ، بۇ پەقەت بىر ئويدۇرما دەپ ئۇلۇغ ئاللاھنى يالغانچى قىلدى . ئاللاھ ئۇلارغا پەيغەمبىرىنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تىلى بىلەن رەددىيە بېرىپ : بەلكى ھەقىقەتنى ئىلىپ كەلدى . (بۇرۇنقى) ئەلچىلەرنى تەستىقلىدى .. دىدى . ئاندىن ئۇنى قوبۇل قىلغانلار ھەققىدە : **صئقەت اللئنعث سادعق بەئدعلعرعلا********

جازاغا تارتىلمايدۇ [40]. . ظللار مەلۇم رەزىقەتتىن (يەنە تىرىلىك مەۋجۇت بولدى) بەھرىمەن بولدى، ظللار ھىرمانە تىلەنمەيدۇ [41-42].
. ظللار نازىمە تىلەك باغلاردا، تەختلەر ئىستىدە بەر-بەرىدە قارىشىنى قولتىرىدۇ .

سەھىيەتە ئەبۇ مۇسادىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يول ۋە بىلىم زىمىنغا چۈشىدىغان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ . بەزى يەرلەر سۇنى سۇمۇرۇپ نۇرغۇن ئوتياش ۋە كۆكتاتلارنى چىقىرىدۇ . يەنە بەزى يەرلەر سىلىق تۈزلەڭلىككە ئوخشاش سۇنى تۇتۇپ تۇرالمىدۇ ھەمدە ئوتياش ئۈنمەيدۇ . بۇ بولسا ئاللاھنىڭ دىنىنى چۈشەنگەن ۋە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىدىن پايدىلانغان كىشىنىڭ مىسالى بولۇپ ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆگىنىدۇ ۋە ئۆگىنىدۇ . ھەمدە ئاللاھ مەن بىلەن ئەۋەتكەن توغرا يولنى قوبۇل قىلمىغان ۋە دىققەت-ئىتىبارنى بەرمىگەن كىشىنىڭ مىسالى .

تۆتىنچى شەرت : بويسۇنۇش ، يەنى كۆرسىتىلگەن نەرسىگە ئەگىشىش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا ئەگەشمەسلىك . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : كىمكى بەلەن قىلغۇچى بولغان ھالدا ئاللاھقا يۈزىنى (ئۆزىنى) تاپشۇرىدىكەن ، مۇستەھكەم تۇتقىغا (يەنى ، بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن كەلىمىگە) ئىسىلغان بولىدۇ . ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى ئاللاھقا مەنسۇپ . ئاللاھقا يۈزىنى تاپشۇرۇش دىگەن مەنىسى : بويسۇنۇش ، ئەگىشىش . ھەمدە بەلەن قىلغۇچى بولسا ئاللاھنى بىر دەپ ئىشەنگۈچى . كىمكى يۈزىنى ئاللاھقا تاپشۇرمىسا ، بەلەن قىلغۇچى بولمىسا ، ئۇنداقتا ئۇ مۇستەھكەم تۇتقىغا ئىسىلمىغان بولىدۇ . ھەمدە ئۇ ئاللاھنىڭ ئۇ ئايەتتىن كىيىنكى مۇنۇ سۆزىنىڭ مەنىسى : كىمكى كاپىر بولىدىكەن ، ئۇنىڭ كاپىرلىقى سىنى قاينۇغا سالمىسۇن . ئۇلارنىڭ قايتار جايى بىزنىڭ ھوزۇرىمىز بولۇپ ، ئۇلارغا قىلغانلىرىنى دەپ بىرىمىز . سەھىيە ھەدىيەتە پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى ئۇنىڭ كۆڭۈل خاھىشى مەن ئىلىپ كەلگەن نەرسىگە ئەگەشمىگۈچە مۇئىمىن بولمايدۇ . مانا بۇ ئەگىشىش ، بويسۇنۇشنىڭ خۇلاسىسى .

بەشىنچى شەرت : راستچىل بولۇش . ئۇنىڭ ئەكسى بولسا يالغانچىلىق . بۇنىڭ مەنىسى : بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق كەلىمىسىنى راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن سۆزلەش ، ھەمدە ئۇنىڭ تىلى بىلەن دىلى بىر بولۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دىگەن :
« ظەنسانلار **ظەمان ظەننىتىدۇ** دەس قويدىش بەلەنلا سەنئەتتە تەرك ئىتتىلەمىز، دەس ظولىمىدۇ؟ 2. ظللاردىن بىزنىڭ ئاتىكەلەرنى بەزى ھەقىقەتتە سەنئەتتە، اللە (ظەمانىدا) راستچىللىرىنى ئوقۇم بىلەندۇ، (ظەمانىدا) يالغانچىلارنىمۇ ئوقۇم بىلەندۇ .»

ھەمدە ئۇنى يالغاندىن ئېيتقان مۇناپىقلارنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە مۇنداق دىگەن : **كەشەلەر ظارەسەدا اللە غا ۋە ظاخەرەت كىنەزە ظەشەندۇق دىئىجەلەر بار، ھەقىقەتتە ظللار ظەشەنمەيدۇ** (يەنە ظاغزەدا ظەشەندۇق دىئىجەن، كاتلەدە ظەشەنمەيدۇ) (8). ظللار اللە نە ۋە مەمەلەرنى ظالدىمەق بولدى، ھەقىقەتتە ظللار تىمىستەن ظالدىمەق ظالدىمەيدۇ (9). ظللار نە ۋە مەمەلەرنى كەشەلەر (يەنە مەناصەلەق ۋە شەكەلەنەش) بار، اللە ظللار نە ۋە كەشەلەرنى كەشەيتەتتە؛ يالغان سەزىمەتلىكلىرى (يەنە يالغاندىن ظەمانەن دەۋا قىلغانلىرى ۋە اللە نە ۋە ئىتتە تەلەرنەن

مەسخەرە قىلغانلىقلار (ظالمىن ظللار قاتتىق ظالماق دىھار بولغۇدۇ .

ئىككى سەھىيەتە مۇئاز بىن جەبەلدىن نەقىل قىلىنغان ھەدىستە پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : قانداق بىر ئادەم بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق ، مۇھەممەد ئۇنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ راستچىللىق بىلەن يۈرىكىدىن گۇۋاھلىق بەرسە ، ئاللاھ ئۇنى دوزاخقا ھارام قىلىدۇ .

ئالتىنچى : ساپدىللىق بولۇش . يەنى ، ئىش-ئەمەلنى شىرىكنىڭ بارلىق تۈرلىرىدىن ساپلاشتۇرۇش . ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دىگەن : جەزمەتكى ساپ دىن پەقەت ئاللاھ ئۈچۈنلا بولىدۇ . ، دىگىنىكى ، دىنىمنى ساپ قىلغان ھالدا ئاللاھقا ئىبادەت قىلىمەن . سەھىيەتە ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىندىكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : كىشىلەرنىڭ ئىچىدە شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغىنى - ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىگەن كەلىمىنى يۈرىكىدىن ياكى كۆڭلىدىن سەمىمىيلىك بىلەن دىگەن كىشى . . . . .

يەتتىنچى : بۇ سۆزنى ، ۋە ئۇ مەقسەت قىلغان ۋە كۆرسەتكەن نەرسىنى سۆيۈش . ھەمدە بۇ سۆزنىڭ شەرتلىرىنى بەجا كەلتۈرىدىغان ۋە ئۇنى ئەمەللىلەشتۈرىدىغان ئەھلىنى سۆيۈش . ۋە شۇنىڭدەك بۇ سۆزگە قارشى ئادەم ياكى نەرسىدىن نەپرەتلىنىش .

ئاللاھ مۇنداق دىگەن : بەزى كىشىلەر ئاللاھتىن غەيرىلەرنى ئاللاھقا شىرىك قىلىۋالىدۇ ، ئۇلار ئۇلارنى خۇددى ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ . بىراق مۇئمىنلەر ئاللاھنى بەكرىق سۆيىدۇ . ئاللاھ دەيدۇكى ، مۇئمىنلەر ئاللاھنى بەكرىق سۆيىدۇ . چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىگە ھىچكىمنى شىرىك قىلمايدۇ . ھالبۇكى ، ئاللاھقا باشقا نەرسىلەرنى شىرىك قىلىدىغان مۇشرىكلاردىن ئاللاھنى سۆيىمىز دەپ دەۋا قىلغۇچىلار ئۇلارنى (شىرىك قىلغان نەرسىلىرىنى) ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيىدۇ . ئىككى سەھىيەتە ئەنەستىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دىگەن : سىلەرنىڭ بىرىڭلار تاكى مەن ئۇنىڭغا ئۇنىڭ بالىسىدىن ، ئاتىسىدىن ھەمدە بارلىق كىشىلەردىن سۆيۈملۈك بولمىغىچە مۇئمىن بولمايدۇ .

ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ . ھەمدە ئاللاھ پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدنى تەرىپلىسۇن .